

Сергій ОМЕЛЬЧУК

УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 8 КЛАСУ

Посібник

Схвалила для використання у загальноосвітніх навчальних закладах
комісія з української мови Науково-методичної ради
з питань освіти Міністерства освіти і науки України
*(лист Інституту модернізації змісту освіти
від 03.07.2017 р. № 21.1/12-Г-312)*

Київ
«Дивослово»
2017

УДК 373.5.016:811.161.2](073)

О-57

*Схвалила для використання
у загальноосвітніх навчальних закладах
комісія з української мови Науково-методичної ради
з питань освіти Міністерства освіти і науки України
(лист Інституту модернізації змісту освіти
від 03.07.2017 р. № 21.1/12-Г-312)*

Рецензенти

Романенко Ю. О. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання української мови та літератури Національного педагогічного університету ім. Михайла Драгоманова;

Кононенко О. Т. – учитель спеціалізованої середньої школи № 307 м. Києва;

Тарасенко О. О. – учитель гімназії № 117 ім. Лесі Українки м. Києва.

Омельчук С. А.

О-57 Уроки української мови для 8 класу: навч. посіб. / С. А. Омельчук.
– К.: Дивослово, 2017. – 248 с.

ISBN 978-966-97491-6-1

Посібник містить розробки уроків української мови для 8 класу, що відповідають чинній програмі для загальноосвітніх навчальних закладів. Уроки побудовано з урахуванням сучасних досягнень теорії і практики навчання української мови й розвитку мовлення. У них реалізовано комунікативно-діяльнісний, соціокультурний принципи, принцип практичного спрямування навчального процесу.

Запропоновані вправи і завдання переважно мають дослідницький характер, що в поєднанні з дидактичним матеріалом уможливорює ефективну реалізацію навчального, розвивального і виховного аспектів української мови як шкільної дисципліни.

Посібник розрахований на вчителів-словесників загальноосвітніх шкіл, методистів, студентів філологічних факультетів педагогічних університетів.

УДК 373.5.016:811.161.2](073)

ISBN 978-966-97491-6-1

© Омельчук С. А., 2017

© «Дивослово», 2017

КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 8 КЛАСУ

Семестр І

Пор. №	Дата	Тема
ВСТУП		
1		Мова – найважливіший засіб спілкування, пізнання і впливу.
ПОВТОРЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО		
2		Лексикологія. Фразеологія.
3		<i>Урок мовленнєвого розвитку.</i> Усний твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі.
4		Самостійні частини мови, основні правила написання їх.
5		Самостійні і службові частини мови, основні правила написання їх.
6		<i>Контрольний диктант. Вивчальне читання мовчки.</i>
СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ		
7		Словосполучення. Будова й види словосполучень за способом вираження головного слова.
8–9		<i>Уроки мовленнєвого розвитку.</i> Письмовий твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі.
10		Речення двоскладні й односкладні, прості і складні.
11		Порядок слів у реченні. Логічний наголос.
12		<i>Урок мовленнєвого розвитку.</i> Усний вибірковий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'ятки історії та культури в художньому стилі.
13		Підмет, способи вираження його.
14		Простий присудок.
15–16		<i>Уроки мовленнєвого розвитку. Контрольний письмовий докладний переказ розповідного тексту з елементами опису пам'ятки історії та культури в публіцистичному стилі.</i>
17		Складений дієслівний присудок.
18		Складений іменний присудок.
19		Тире між підметом і присудком.
20		<i>Контрольна робота (тестування).</i>
21		Означення узгоджене й неузгоджене.
22		Прикладка як різновид означення. Написання непоширених прикладок з дефісом. Прикладки, які потрібно писати в лапках.
23		Додаток як другорядний член речення.
24		<i>Урок мовленнєвого розвитку.</i> Усний твір-опис пам'ятки історії та культури за картиною в публіцистичному стилі.
25		Обставина. Види обставин.

26		Порівняльний зворот. Виділення порівняльних зворотів комами.
27		Узагальнення й систематизація з теми «Другорядні члени речення».
28		<i>Контрольна робота (тестування). Контрольне читання мовчки тексту публіцистичного стилю.</i>
29		Означено-особові речення.
30		Неозначено-особові речення.
31		Узагальнено-особові речення.
32–33		<i>Уроки мовленнєвого розвитку. Письмовий твір-опис пам'ятки історії та культури на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі.</i>
34		Безособові речення.

Семестр II

Пор. №	Дата	Тема
35		Називні речення.
36		<i>Урок мовленнєвого розвитку. Усне повідомлення в науковому стилі на тему про мову, що потребує зіставлення й узагальнення матеріалу.</i>
37		Повні й неповні речення. Тире в неповних реченнях.
38		Узагальнення й систематизація з теми «Односкладні й неповні речення».
39		<i>Контрольна робота (тестування).</i>
РЕЧЕННЯ З ОДНОРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ		
40		Однорідні члени речення зі сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком.
41		Кома між однорідними членами речення.
42		Речення з кількома рядами однорідних членів.
43		Однорідні й неоднорідні означення.
44		<i>Урок мовленнєвого розвитку. Усний стислий переказ тексту публіцистичного стилю (на основі переглянутих телепередач або прослуханих радіопередач).</i>
45		Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Двокрапка й тире при узагальнювальних словах.
46		Узагальнення й систематизація з теми «Речення з однорідними членами».
РЕЧЕННЯ ЗІ ЗВЕРТАННЯМИ, ВСТАВНИМИ СЛОВАМИ		
47		Звертання непоширені й поширені. Риторичні звертання.
48		Розділові знаки в реченнях зі звертаннями.
49		<i>Урок мовленнєвого розвитку. Звіт про виконану роботу.</i>

50		Групи вставних слів і словосполучень за значенням.
51		Розділові знаки в реченнях зі вставними словами (словосполученнями, реченнями).
52		Узагальнення й систематизація з теми «Речення зі звертаннями і вставними словами (словосполученнями, реченнями)».
53		<i>Контрольний диктант. Контрольне аудіювання тексту публіцистичного стилю.</i>
РЕЧЕННЯ З ВІДОКРЕМЛЕНИМИ ЧЛЕНАМИ		
54		Поняття про відокремлення.
55		Відокремлені й невідокремлені означення, способи вираження їх.
56		Розділові знаки в реченнях з відокремленими означеннями.
57		Відокремлені прикладки.
58–59		<i>Уроки мовленнєвого розвитку.</i> Конспектування як різновид стислого переказу прочитаного науково-навчального тексту.
60		Відокремлені додатки. Розділові знаки в реченнях з відокремленими додатками.
61		Відокремлені обставини, способи вираження їх.
62		Розділові знаки в реченнях з відокремленими обставинами.
63		<i>Урок мовленнєвого розвитку.</i> Інтерв'ю в публіцистичному стилі.
64		Відокремлені уточнювальні члени речення. Розділові знаки в реченнях з уточнювальними членами.
65		Узагальнення й систематизація з теми «Відокремлені члени речення».
66		<i>Контрольна робота (тестування).</i>
ПОВТОРЕННЯ В КІНЦІ РОКУ		
67		<i>Урок мовленнєвого розвитку.</i> Складання діалогів на основі запитань за текстом як обмін думками; діалогів дискусійного характеру.
68		Просте неускладнене речення. Розділові знаки в ньому.
69		Розділові знаки в простому ускладненому реченні.
70		Підсумково-узагальнювальний урок.

ВСТУП

Урок 1

Тема. Мова – найважливіший засіб спілкування, пізнання і впливу.

Мета: розширити знання восьмикласників про українську мову, сформувати поняття про мову як найважливіший засіб спілкування, пізнання і впливу; удосконалювати вміння аналізувати тексти, на основі їх будувати власне міркування; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу сприяти осмисленню ролі мови як найважливішого, найбагатшого і найміцнішого зв'язку поколінь.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Перебіг уроку

Організаційний момент.

Ознайомлення учнів з темою, метою й завданнями уроку.

Оголошення епіграфа.

Бережімо найвищу святиню,
Бережімо коштовний клейнод –
Мову нашу прекрасну, єдину –
Щоб воскрес Український Народ!

Валерій Федоренко

Розвиток неперервної пошукової пізнавальної активності учнів.

Навчальне аудіювання. Послухайте текст. Визначте його тему. Доберіть заголовок. Яке речення виражає основну думку?

Кожен день дає нам урок пізнання. І завжди і скрізь наш учитель – мова.

Усі діяння наші, думи і сподівання закріплюються у слові. Слово – наше найзіркіше око, наймогутніша сила. Через слово людина пізнає те, що недоступне було (або й залишиться таким) безпосередньому сприйманню. У цьому диводійному дзеркалі відображаються всі «айсберги» світу. У слові постають перед нашим зором сторінки давньої історії і здобутки майбутнього. Промовляють до нас високі снігові вершини гір, водоспади Америки й Африки, льодові пустелі Арктики, глибини космосу. Стають зримими найдрібніші (непідвладні найсучаснішим приладам) частинки всесвіту.

За допомогою слова ми проникаємо в думи і почуття, які хвилювали людей за тисячоліття до нас. Також можемо звернутися до далеких нащадків і передати їм у слові найсокровенніше. Слово – найвірніший посланець з минулого в сьогодні і з сьогодні в майбутнє. Завдяки могутності

слова не замулюється людський досвід. Це схованка мудрості і невмирущості народу (*І. Вихованець*).

➤ Про яку функцію мови йдеться в тексті? Відповідь проілюструйте цитатами.

➤ З чим автор порівнює слово? Занотуйте образні порівняння.

➤ Поміркуйте, які засоби пізнання дійсності, крім книжки, доступні людині. Який із них, на вашу думку, найефективніший?

Дослідження-характеристика з елементами ранжування (робота у групах). Запишіть у зошит функції, які виконує українська мова. Чи всі вони вам відомі? Об'єднавшись у мінігрупи, виділіть лише три функції, які ви вважаєте основними. Свій вибір обґрунтуйте.

Етична, комунікативна, експресивна, мислетвірна, номінативна (функція називання), естетична, пізнавальна, культурологічна, волюнтаривна (функція впливу).

➤ З'ясуйте, чи збіглася думка вашої групи з вибором інших груп.

➤ Доведіть або спростуйте твердження.

Якщо ми говоримо, що мова – найважливіший засіб спілкування, пізнання і впливу, то, відповідно, є й інші засоби спілкування, пізнання і впливу.

Дослідження-аналіз. Запишіть вислови. З'ясуйте, про які функції мови йдеться в них.

Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова (*М. Рильський*). Мова – це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять (*О. Гончар*). Не умовних звуків тільки вчиться дитина, вивчаючи рідну мову, але п'є духовне життя й силу з рідної груді рідного слова (*К. Ушинський*). Мова – це історія народу. Це шлях цивілізації і культури (*О. Купрін*). Чудова думка втрачає всю свою цінність, коли вона погано висловлена (*Вольтер*).

➤ Пригадайте і запишіть відомі вам уривки з поетичних або прозових текстів про мову.

Виконання системи завдань творчого характеру.

Навчальне читання мовчки. Прочитайте мовчки текст. Виділіть у ньому тезу. Які аргументи наводить автор на підтвердження її?

Життя слова неповторне. Кожне слово містить у собі скарби пізнання. Особливо цікаві слова, які ведуть свій родопочаток від інших слів. Візьмемо прикметник *надзоряний* – зрозуміло: який міститься вище зірок, за межами земної атмосфери. А *надмор'я* – місцевість біля моря, *надхмар'я* – надхмарний простір, надхмарна височина, *надводний* – який міститься над поверхнею води або який

плаває на поверхні води, *надзвук*овий – який перевищує швидкість поширення звуку (*І. Вихованець*).

➤ Наводячи власні приклади, оформіть самостійне доведення тези, що кожне слово містить у собі скарби пізнання.

Інтерактивна вправа «Закінчи думку». Продовжте речення. Зіставте їх із висловами ваших однокласників.

- У мові є одиниця, без вивчення якої немислиме пізнання всього механізму мови. Ця одиниця –

- У багатобарвності й могутності рідного слова втілюється

- Для кожного народу рідна мова

- Головним творцем слова, його будівничим є

- Високу мовну культуру людини визначають за

- Мова єднає між собою

➤ Виразно прочитайте складені вислови. Сформулюйте основну думку, що об'єднує їх.

Моделювання висловлень на основі відновлення їх. Відновіть і запишіть поетичні уривки так, щоб рядки римувалися. Визначте, які слова-символи, що характеризують мову, використано в них.

Мова – народу берегиня, перлина, скарб його життя. І рідне слово – це святиня, незламна сила майбуття (*К. Липдюк*). Твоїм словом звертаюсь до світу, твою гідність, як прапор, несучу та зростаю до дум «Заповіту», щоб пізнати і велич, й красу (*В. Дерій*). Я від колиски чую рідну мову, вона мені веселкою бринить, в ній гомін буйнолистої діброви, закутаної в сивину століть (*О. Деркач*). Мово рідна! Ти – вода у спеку, без якої по життю не йти, не злетіти в подорож далеку, не втоптати стежки у світі (*М. Дорош*). О мово! Ти – перлина із перлин, ти – спраглому жадана прохолода, ти гордо поставала із руїн, об'єднуючи племена в народи (*Л. Мазур*). Любіть красу своєї мови, звучання слів і запах слів: це квітка ніжна і чудова широких батьківських степів (*Т. Масенко*).

Узагальнення й систематизація вивченого.

Побудова власного міркування на основі аналізу висловлення. Прочитайте текст. Що ви розумієте під високою мовною культурою? Визначте, яку функцію виконує текст: пізнавальну чи волюнтативну.

Перш ніж учитися ораторського мистецтва, мистецтва ведення блискучих дискусій і задушевних бесід, слід опанувати мистецтво ведення звичайних розмов у звичайнісіньких життєвих ситуаціях, у яких нам доводиться щоденно розмовляти самим або вислуховувати інших. Саме тут відточується

ся вміння дібрати найвідповідніше слово, інтонацію, тон, темп мовлення, зорієнтуватися, які жести, яка міміка доречні в тій чи тій обстановці, а яких загалом слід позбутися. Саме тут шліфуються грані того алмаза, який зветься високою мовною культурою і є переважно свідченням справжньої внутрішньої культури (А. Ковалю).

➤ Поміркуйте, чи може відбуватися процес комунікації без універсального засобу спілкування – мови. Відповідь аргументуйте.

Підсумок уроку.

🏠 Skorиставшись висловами, опрацьованими на уроці, написати невеликий твір у публіцистичному стилі з теми «Мова – найважливіший засіб спілкування, пізнання і впливу».

ПОВТОРЕННЯ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО

Урок 2

Тема. Лексикологія. Фразеологія.

Мета: повторити основні відомості з розділу «Лексикологія. Фразеологія», вивчені в 5–6-х класах; удосконалювати загальнопізнавальні вміння пояснювати значення відомих і нових слів, фразеологізмів тощо, визначати однозначні й багатозначні, питомі й запозичені слова, слова з прямим і переносним значенням, професіоналізми й жаргонізми; розвивати творчі вміння добирати до власне українських слів іншомовні відповідники і навпаки, уживати одне й те саме слово у прямому й переносному значенні, утворювати синонімічні ланцюжки слів; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу формувати світоглядні уявлення і прищеплювати загальнолюдські цінності.

Тип уроку: урок повторення.

Перебіг уроку

Організаційний момент.

Ознайомлення восьмикласників з темою, метою й завданнями уроку.

Виконання системи завдань дослідницького характеру на основі повторення вивченого.

Дослідження-аналіз на основі тексту. Прочитайте текст. З'ясуйте, до однозначних чи багатозначних належать виділені слова.

Жіночі туфлі з червоною підшвою на підборах 12–14 см і *платформі* спереду продає французький *дизайнер* Крістіан Лобутен. Виготовлені з екзотичних порід шкіри, вони прикрашені мереживом ручної роботи і